לך [א] וי"ל שהוא בכלל שהתם משלם חצי נזק מגופו וא"ת א"כ מהאי טעמא אמאי לא מוקי אפילו כר"ע דפוטר בתם מחצי כופר דכשהשור בסקילה לא איצטריך למיתני שפטור מחצי כופר שהתם משלם מגופו וכיון דמשלם מגופו הביאהו לב"ד וישלם לך וכשאין השור בסקילה כגון ע"פ עד אחד וע"פ בעלים בין תם בין מועד שניהם פטורין מכופר מדרבה דאמר פרק שור שנגח ארבעה וחמשה (לקמן דף מג.) שור שהמית בן חורין שלא בכוונה פטור שנאמר השור יסקל וגם בעליו יומת כל זמן שהשור בסקילה בעליו משלמים כופר וי"ל דאין ה"נ דלר"ע נמי כופר לא הוי שיור והא דלא קאמר הא מני רבי עקיבא היא משום דדריש בשור שנגח ארבעה וחמשה (לקמן מב.) נקי מדמי עבד ואי ר"ע ליתני שהתם פטור מדמי עבד ומאי שייר דהאי שייר למ"ד פלגא נזקא ממונא דאי משום הכי כופר לאו שיורא הוא דהתנן שהתם משלם ח"נ מגופו וא"ת ומנא ליה דאית ליה לרבי יוסי הגלילי תם משלם חצי כופר [ב] אי משום דדריש לקמן נקי מדמי ולדות ולא דריש נקי מחצי כופר דלמא לעולם ס"ל דפטור [ג] דכשהשור בסקילה הביאהו לב"ד וישלם לך [ד] וכשאין השור בסקילה פטור מדרבה וי"ל דהא דקאמר דתם משלם [ה] חצי כופר לאו משום דשמעינן ליה הכי אלא כלומר דמאי סבר דמשלם חצי כופר ולא יסבור דרבה כר' טרפון דאית ליה נמי לקמן שלהי פיל הרגל (דף כו.) דתם משלם כופר ואי נמי ס"ל רבי יוסי הגלילי דתם לא משלם חצי כופר משום דרבה לאו שיורא היא כדפרישית וה"ה דהוה מצי למימר הא מני ר"ש בן זומא היא דדריש התם נקי מדמי עורו ולדיה נמי כופר לאו שיורא הוא [ו]:

לפלוג וליתני בדידיה בד"א במועד אבל בתם כו'. תימה היכי הוה מצי למימר הכי אבל בתם אין משלם ע"פ עצמו דמשמע דע"פ עדים משלם כשהמית שורו את פלוני דלמא לא סבר כרבי יוסי הגלילי דאמר תם משלם חצי כופר: **והשתא דאמרת פלגא נזקא קנסא.** נראה דדוקא למ"ד פלגא דנזקא קנסא אבל למ"ד פלגא דנזקא ממונא לא מיתייב כלל דמהי תיתי דמקרן לא אתיא דקרן אוריחיה הוא דסתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי והאי משונה הוא דלאו אוריחיה דכלבא למיכל אימרי רבדבי אבל למ"ד פלגא נזקא קנסא הוי תולדה דקרן דתרוייהו משונים הם

אי תפס לא מפקינן מיניה. [א] אור"ת דוקא אי תפס [ו] [המזיק עצמו כגון] כלב או השוגרא קאמר דלא מפקינן דבמזיק הקילו חכמים שיוכל להחזיק בו אם לקחו בשעת ההיזק אבל מידי אחרינא לא דאי בכל דבר שיתפוס לא מפקינן יבא לידי תקלה דהיום או למחר יגזול כל אשר לו ולא נוגיא ממנו דאין אנו דיני קנסות [ז] וזה יפסיד יותר ממה שהזיק והא דאמר בכיולד הרגל (לקמן דף יט:) הטוח אמרת דאכל נהמא ופלטיה לפלא ומייתיה רב יהודה אנהמא נזק שלם ואפלא חצי נזק [ח] מיירי בתפס או היה דוחקו ע"י שמתא דקבעיה זימנא לא"י: כולה

המית שורי כו' מאי לאו בתם. וה"ק המית שורי את פלוני משלם חצי כופר ע"פ עצמו ורבי יוסי הגלילי היא דאי שורו של פלוני המית משלם ע"פ עצמו חצי נזק אלמא ממונא הוא: **עבדו של פלוני.** הא קנסא הוא דמשלם ל' סלעים ואפילו אינו שוה אלא דינר: **לפלוג וליתני בדידיה.** בקמייתא גופיה דהמית שורי שורו של פלוני מצי לפלוגי: **כולה במועד קמיירי.** ואילוקים דמועד בעי לאשמועינן: **יופר על מה שהזיק.** כגון ל' של עבד: **הא פחות.** כגון חצי נזק דתם משלם ע"פ עצמו: **כמה שהזיק.** נזק שלם דמועד: **משום דלא קתני כמה שהזיק.** הא לאו תיובתא היא דלא פסיקא ליה למיתני כמה שהזיק דליהוי משמע דפחות אינו משלם ע"פ עצמו כיון דאיכא חצי נזק לרווחות דאינו משלם כמה שהזיק ואפילו הכי משלם ע"פ עצמו דהלכתא גמירי לה דממונא הוא: **אימרי.** כבשים: **משונה הוא.** דאין דרכן בכך והוי מולדה דקרן לשלם חצי נזק: **ולא מגבינן לה בבבל.** דאין דנין דיני קנסות אלא בסמוכין ובבבל אין סמיכה [ט]: **ברברבי.** תרגגולים וכבשים גדולים דאין דרך כלב ותחתו להוגרן: **ואי תפיס.** ניזק בבבל לא מפקינן מיניה: ואי לא תפיס ניזק ואמר קבעו לי זמן דליתי בהדי לאתרעא דישראל קבעינן ליה: **וכין כך וכין כך משמתינן ליה.** להרוג את הכלב ואת החתול: **עד דמסלק הזיקא.** שיהרגם: **מתני' לא ליגח.** בקרן: **ולא לנגוף.** דמיפת גוף. וכולהו הוי תולדה דקרן ומשלמין חצי נזק הרי חמשה תמין: **ושור המועד.** ג' פעמים ליגח או לנגוף או לרבוץ או לבעוט או לשוך הרי הן חמשה מועדין לשלם נזק שלם ולגבי מועד חשיב להו חד דע"י העדאה דעדיס אתי בהו חיוב נ"ש הלכך חדא מילתא הוא: **ושור המזיק בראוי להזיק.** ואפי' קרן תמה הוי כמועד לשלם נזק שלם: **והאדם.** הרי חמשה. ובבעלי חיים קמיירי לחכי לא חשיב בור ואש ולקמן [מח.] פריך אמאי לא חשיב האדם והבור כו': **הרי אלו מועדים.** אפילו בנשיכה ובכל נזקין ומשלמין בעלים שלהן נזק שלם: **שהן בני ברכות.** שגידלן אדם בביתו: **גמ' וקאמר הכהמה אינה מועדת.** לא ליגח ולא לנגוף אלמא קרן בחצר הניזק חצי נזק הוא דמשלם: כולה

מני רבנן היא [ז] דאמרי משונה קרן בחצר הניזק חצי נזק הוא דמשלם אימא סיפא שור המועד ושור המזיק ברשות הניזק והאדם אתאן לרבי טרפון [ט] דאמר משונה קרן בחצר הניזק נזק שלם הוא דמשלם רישא רבנן וסיפא רבי טרפון [י] אין דהאמר ליה שמואל לרב יהודה [יא] שיננא שבוק מתני' ותא אבתראי רישא רבנן וסיפא רבי טרפון רבי אלעזר משמיה דרב אמר כולה

[א] המית שורי את פלוני או שורו של פלוני הרי זה משלם על פי עצמו מאי לאו בתם לא במועד אבל תם מאי הכי נמי דאין משלם על פי עצמו אי הכי אדתני סיפא [ב] המית שורי את עבדו של פלוני אין משלם על פי עצמו לפלוג וליתני בדידיה בד"א במועד אבל בתם אינו משלם על פי עצמו כולה במועד קמיירי תא שמע [ג] זה הכלל כל המשלם יותר על מה שהזיק אינו משלם על פי עצמו מאי לאו הא פחות ממה שהזיק משלם לא הא כמה שהזיק משלם אבל פחות מאי הכי נמי [ד] דלא משלם אי הכי אדתני זה הכלל כל המשלם יותר על מה שהזיק אינו משלם על פי עצמו ליתני זה הכלל כל שאינו משלם כמה שהזיק דמשמע פחות ומשמע יותר תיובתא והלכתא פלגא נזקא קנסא [ה] תיובתא והלכתא אין טעמא מאי הויא תיובתא משום דלא קתני כמו שהזיק לא פסיקא ליה כיון דאיכא חצי נזק צרורות [ו] דהלכתא גמירא לה דממונא הוא משום הכי לא קתני והשתא דאמרת פלגא נזקא קנסא [ז] האי כלבא דאכל אימרי ושונרא דאכלה תרנגולא משונה הוא [ח] ולא מגבינן בבבל [ט] והני מילי ברברבי אבל בזוטרי אורחיה הוא [י] ואי תפס לא מפקינן מיניה ואי אמר קבעו לי זימנא דאזלינא לארעא דישראל קבעינן ליה [יא] ואי לא אזיל משמתינן ליה ובין כך ובין כך [יב] משמתינן ליה עד דמסלק הזיקא מדרבי נתן דתניא [יג] רבי נתן אומר [יד] מניין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ואל יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו ת"ל [טו] לא תשים דמים בביתך: **מתני'** [טז] חמשה תמין וחמשה מועדין הבהמה אינה מועדת לא ליגח ולא לנגוף ולא לשוך ולא לרבוץ ולא לבעוט [יז] השן מועדת לאכול את הראוי לה הרגל מועדת לשבור בדרך הילוכה ושור המועד ושור המזיק ברשות הניזק והאדם [יח] הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס והנחש הרי אלו מועדין רבי אלעזר אומר בזמן שהן בני תרבות אינן מועדין והנחש מועד לעולם: **גמ'** מדקתני השן מועדת לאכול מכלל דבחצר הניזק עסקינן וקתני בהמה אינה מועדת לשלם כוליה אבל חצי נזק משלמת

[א] [לקמן מג. כתובות מא.], [ב] [שילהין י. מז: כתובות מא:], [ג] [לקמן מו. [כתובות מא:]], [ד] [לקמן כד:], [ה] [לעיל יד. וש"נ], [ו] [בכורות לו. וש"נ], [ז] [סנהדרין יד.], [ח] פי' ברה"ר. רש"ל, [ט] [עי' תוספות כתובות מא: ד"ה הא], [י] רש"ל,

תורה אור השלם

1. כִּי תִבְנֶה בֵית חָדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגֶּךָ וְלֹא תָשִׂים דָּמִים בְּבֵיתֶךָ כִּי יִפֹּל הַנֹּפֵל מִמֶּנּוּ:
דברים כב ח

גליון הש"ס

מתני' השן מועדת לאכול. עיין לעיל דף ד ע"א תוס' ד"ה למתסביה: גמ' אין ההא א"א שמואל. לעיל יד ע"ב לקמן לו ע"ב: **תוס'** ד"ה ואי כו' **תפס** המזיק **עצמו.** עי' לקמן דף לו ע"ב כרש"י ד"ה הטוח דתקע:

הגהות הגר"א

[**א**] תוס' ד"ה ואי תפס כו' תור"ת דוקא, נ"ב אבל הרא"ש וש"פ תולקין עליו:

מוסף תוס'

א. דהוא עצמו אינו משתלם אלא מגופו כדאמרינן בפרק שור שנגח ד' וה'. תוס' כתובות מא ע"ב ד"ה הא. ב. דלא אשכחן בהדיא בשום מקום שהיה אומר דיה"נ דתם משלם חצי כופר. תוס' כתובות שם. ג. דטעמא משום דפטור מחצי כופר לא איצטריך קרא. תוס' כתובות שם. ד. [ו]לא שייך כופר. תוס' כתובות שם. ה. ואם נוציא המותר ונשאיר כדי נזק הרי אנו דנין דיני קנסות. תוס' כתובות מא ע"ב ד"ה ואי. ו. והיכי מגבי קנסא בבבל. תר"מ וי"ש.

מוסף רש"י

מאי לאו בתם. ואי משום דקפני כה המית שורי את פלוני דמיגנו כופר תם לאו דכופר הוא, הא מני ר' יוסי הגלילי היא (כתובות מא:). **אדתני סיפא כו'.** דלא אשכח פטור על פי עצמו אלא בעבד, **לפלוג בדידיה.** בבן חורין ובבהמה נמי הוה מצי לפנויי מיתיס ולמיתני לאיכא דלא משלם על פי עצמו, **בד"א.** דמשלם ע"פ עצמו, במועד כו' (שם). **כולה** במועד **קמיירי.** במועד אתא לאשמועינן דאף הוא יש בו מיתון דאיכא דלא משלם ע"פ עצמו ומאי היינו נגיחת עבד, ואי הוה מני דקדאמרת הוה שביק נמי לאורחיה, דרישא דאייתי מס, ומה לי שבקה מני לאורחיה גבי נחר לגלג מבן חורין לעבד, **כולה** במועד וסיפא ניתני מס, ומה לי שבקה מני לאורחיה גבי נחר לגלג מבן חורין לעבד, ותשלומי לרבעה ותמיסה (שם). יותר על מה שהזיק. כגון נגיחת עבד וכן אונס ומפתה ומוליא שם רע ותשלומי כפל ותשלומי לרבעה ותמיסה (שם). **הא פחות ממה שהזיק.** כגון מני נזק דתם (שם). **והלכתא פלגא נזקא קנסא.** דהוא"ל וכל מני נזק אינו בניזקא דלאו אורחיה, לאו מן מריה הוה דמיא למינגיחה בהכי, אלא קנסא הוא כי היכי דלוסיף ביה בעורותא (שם). **דלא קתני כמו שהזיק.** דלישמעמע מינה נמי מני נזק, הא לאו תיובתא היא, כיון דאיכא חצי נזק צרורות. דמשמעלם בנזקי בהמה כמגלגלת והכתיב לצרורות מתמת רגליה ושיקרה, דתנן בב"ק (יח.) דמשלמת מני נזק, וכהיאו מני נזק ק"ו דהלכתא גמירי לה מתיני שהיא תולדה של רגל ופעוורה ברה"ר. כי הגל ומקי רגל לאו קנסא ניהו אלא ממונא, שהרי מועדת מתחילתה וגבי לרגלות הוא דאקרל

רחמנא, וכיון דממונא הוא משלם ע"פ עצמו, משום הכי לא פסיקא ליה למיתני כל שאינו משלם כמה שהזיק דהא אינא משלם מני נזק ואם"פ שאין זה שיור דהא תולדה בהכי הוא והוי ליה לשלומי נזק שלם, הלכה למשה מסיני לאלי נזק ולהיות תולדה דקרן הוא (שבועות לג.). **דאכיל אימרי.** שתגן עולים חיים ואכלם, משונה הוא. אין דרכו בכך וכל נזק משונה בהמה הוי תולדה דקרן ממה, שאף היא משונה שאין דרכה בכך ואלי נזק הוא דמשלם, וכיון דקנסא הוא לא מגבינן ליה בדייני בבל, שאין שם סמיכה מזקנים ולא מקרו מומחים וגבי קנס כתיב ירשעון אלהים (כתובות מא:). **אבל בזוטרי אורחיה הוא.** וטוו לטו מקי דשן ושן משלמת נזק שלם וממונא הוא וגוביין אותו בבבל (שם). **ואי תפס.** ניזק ממונא דמזיק בגי קנסא דאלי נזקו, ולאיו צריך לעשות לפנויו, לא מפקינן מיניה. וגבי פגנא נזקיה (שם). **ואי אמר קבעו כו'.** ואי לא תפיס ואמר קמן קבעו לי זמנא באתרעא דישראל, הטיאוהו לגלך עמי לדון לפני דייני אתר ישראל, קבעינן ליה (שם). ובין כך ובין כך. בין שהיה ניזק לגלך לאתר ישראל בין שאינו רוצה, משמתינן ליה. למיתי מיהא לכרוא אותו כלב ולסלק

היזקיה (שם). משונה קרן בחצר הניזק. קרן תמה וכל תולדותיה קרי משונה, הוא"ל ושינו את הסתם שלא היו דרכן לכך (לעיל יד.).

כולה רבי טרפון היא. וריש״א לא בחצר הניזק גמורה עסקינן משום הכי קתני אינה מועדת ודקא מחייב ליה אשן וכגל בחצר המיוחדת לניזק לפירות ובקרן חצי נזק ומו לא משום לשוורים הוא רשות לשניסה וכרה״ר דמיא: **ראוי לה אין.** כגון פירות וירקות: **שאין ראוי לה.** כסות וכלים: **לא.** דמשונה הוא וחצי נזק הוא דמשלם: **ואי רבי טרפון הוא.** הא ודאי לגבי שן רשות הניזק הוא דהא במיוחדת לניזק לפירות אוקימתה: **חמשה חמין הן.** נגיחה נגיפה נשיכה רביעה בעיטה: **ואם הועדו חמשתן מועדין.** והיינו דקתני חמשה מועדין והא דקתני השן מועדת לאכול כו׳ לאו אמיינא קאי אלא הכי קאמר ושן ורגל מועדין מתחילתן והא דקתני ושור המועד ושור המזיק ברשות הניזק הכי קאמר והיכן העדתן בשן ורגל דרשות הניזק: **ה״ג מתקיף לה רבינא לה קתני לקמן שור המזיק ברשות הניזק כיצד.** ולא גרס חדא דחמשה תנן: **הא קתני לקמן.** בפרק כיצד דקמפרש לכולהו מועדין דפ״ק וקמפרש נמי שור המזיק ברשות הניזק כיצד: **אי אמרת בשלמא איירי.** בקרן תמה ברשות הניזק בנזק שלם בפ״ק היינו דתני פירושא בפ״ב כיצד ומפרש פלוגתא דרבי טרפון ורבנן: **אלא אי אמרת לא איירי בה.** בהאי פירקא: **מאי כיצד.** אהיכא קאי: **ואם הועדו חמשתן מועדין.** היינו פירושא דחמשה מועדים דתנן במתניתין: **ושן ורגל מועדין מתחילתן.** לאו אמיינא קאי אלא מועדין קתני ואזיל: **וזהו שור המועד.** הא דאמרן ואם הועדו חמשתן מועדים זהו שור המועד הכתוב בפרשה: **ושור המזיק כו׳ מחלוקת רבי טרפון ורבנן.** בפרק שני[ב] והאדם: **ויש מועדים כו׳.** סיפא דמתניתין קא מפרש [ג](והא דלא מנו להו בהדי הני משום דלא כתיבן כי הנך): **אבל פכים קטנים אורחיה.** לרבוץ ואם רבצה עליהן ברה״ר פטור וברשות הניזק חייבת נזק שלם דתולדה דרגל הוא: **לימא מסייע ליה הבהמה מועדת למעך כו׳.** ומתניתין קתני דאינה מועדת לרבוץ אלא ודאי דמתניתין בגדולים ובריאתא בכלים קטנים ובילדים קטנים ובבהמה קטנה: **דלמא מן הלד.** הא דקתני מועדת למעך לאו ברביצה אלא מן הלד כשהיא מהלכת ויש בילדה כלים ממעכתן בינה לכותל וזו היא שאמרנו[ד] הזיקה בגופה דרך הלוכה דהויא תולדה דרגל: **נפרזא אפא: אף הצבוע.** אהני דמתניתין מוסיף: **ואמר רב יוסף.** בדוכתא אחריתי: **צבוע זו אפא.** ומדמוסיף ר״מ אפא מכלל דברדלס לאו אפא הוא: **לא קשיא כו׳.** דברדלס דמתניתין הוא צבוע זכר ועליו קאמר רב יוסף צבוע זו אפא ור״מ מוסיף אף צבוע נקבה דלא שמיה אפא. ודרב יוסף לאו אדר״מ איתמר אלא בעלמא איתמר כדתניא צבוע זכר נעשה כו׳ אלמא צבוע זכר משמע לכמה מיני הלכך קרי לה ברדלס ונפרזא ואפא. כך מצאתי: ליתא אחריינא ועיקר הוא **מאני׳ צבוע נקבה.** ור״מ מוסיף צבוע זכר ותרוייהו מיקרו אפא דתניא צבוע זכר וכו׳ ומשום דמשתנה לבריה אחרת אצטריך לאוסופי בהדיא. מפי מורי [ה]ולא שמעתי:

כולה רבי טרפון היא. הכא נמי גרסינן במיוחדת לאחד מהן ולזה ולזה לשוורים תימה דמשמע הא לשניסה לפירות פטור [א] וא״כ תיפשוט מהכא דפליגי [ב] בקושיא דר׳ זירא ובפירוקא דאביי ולעיל (דף יד.). הש״ס מסופק ולהספרים דגרסי לזה ולזה לשוורים קשיא ליפכא דתיפשוט דלא פליגי במיוחדת לשניסה לפירות דמשיב ליה אלר הניזק אע״פ שיש רשות למזיק להניח שם שורו כ״ש היכא דאין מיוחדת לשוורים כלל משיב אלר הניזק ואע״פ שמיוחדת לשניסה לפירות:

ראוי לה אין שאין ראוי לה לא.

אין להקשות דלמא הא דקאמר מועדת היינו לשלם מן העלייה ושאין ראוי לה אע״פ שמשלם נ״ש כר׳ טרפון אינו מועד לשלם מן העלייה כדאמרינן בפ״ב (דף יח:) [ג] ולשון מועד שייך על זה כדאמרינן הידוס אינו מועד ויש אומרים מועד והא קמיפלגי דמר סבר מגופו ומר סבר מן העלייה דע״כ שאין ראוי לה לא משלם כי אם אני זק דלקמן בפ״ב (דף יט:) בהדיא קתני גבי השן מועדת אכלה כסות או כלים משלמת אני זק[ד]: [ו] **והנחש הרי אלו מועדים.** [א] לאו בכל עניני היזק אשיבי מועדים אלא כל אחד במידי דאורחיה כגון שבא זאב וטרף אדי ודרס או טרף להניח אבל במידי דלאו אורחיה כגון אדי שטרף ואכל וכן שאר הזיקות דלאו אורחייהו לא הוו מועדים אלא משלמי ח״נ ובמידי דאורחייהו דמשלם נ״ש היינו דוקא במאכל הניזק אבל ברה״ר פטור דהוי שן ברה״ר כדאמר שמואל בגמ׳ אדי ברה״ר דרס ואכל פטור ואפי׳ נחש שאין נהנה מנשיכתו כדאמרינן בפ״ק דמעינת (דף ח.) שנתקבלו כל החיות אצל הנחש ואומרות לו מה הנאה יש לך מ״מ כיון דאורחיה בהכי הוי כמו רגל ופטור ברה״ר ולא הוי כמו קרן בתר דאייעב אע״פ דמתכוין להזיק [ה] מדמשיב ליה גבי אחריני: רבי

לפירות ולא לזה ולזה לשוורים תימה דמשמע הא לשניסה לפירות פטור [א] וא״כ תיפשוט מהכא דפליגי [ב] בקושיא דר׳ זירא ובפירוקא דאביי ולעיל (דף יד.). הש״ס מסופק ולהספרים דגרסי לזה ולזה לשוורים קשיא ליפכא דתיפשוט דלא פליגי במיוחדת לשניסה לפירות דמשיב ליה אלר הניזק אע״פ שיש רשות למזיק להניח שם שורו כ״ש היכא דאין מיוחדת לשוורים כלל משיב אלר הניזק ואע״פ שמיוחדת לשניסה לפירות:

ראוי לה אין שאין ראוי לה לא.

אין להקשות דלמא הא דקאמר מועדת היינו לשלם מן העלייה ושאין ראוי לה אע״פ שמשלם נ״ש כר׳ טרפון אינו מועד לשלם מן העלייה כדאמרינן בפ״ב (דף יח:) [ג] ולשון מועד שייך על זה כדאמרינן הידוס אינו מועד ויש אומרים מועד והא קמיפלגי דמר סבר מגופו ומר סבר מן העלייה דע״כ שאין ראוי לה לא משלם כי אם אני זק דלקמן בפ״ב (דף יט:) בהדיא קתני גבי השן מועדת אכלה כסות או כלים משלמת אני זק[ד]: [ו] **והנחש הרי אלו מועדים.** [א] לאו בכל עניני היזק אשיבי מועדים אלא כל אחד במידי דאורחיה כגון שבא זאב וטרף אדי ודרס או טרף להניח אבל במידי דלאו אורחיה כגון אדי שטרף ואכל וכן שאר הזיקות דלאו אורחייהו לא הוו מועדים אלא משלמי ח״נ ובמידי דאורחייהו דמשלם נ״ש היינו דוקא במאכל הניזק אבל ברה״ר פטור דהוי שן ברה״ר כדאמר שמואל בגמ׳ אדי ברה״ר דרס ואכל פטור ואפי׳ נחש שאין נהנה מנשיכתו כדאמרינן בפ״ק דמעינת (דף ח.) שנתקבלו כל החיות אצל הנחש ואומרות לו מה הנאה יש לך מ״מ כיון דאורחיה בהכי הוי כמו רגל ופטור ברה״ר ולא הוי כמו קרן בתר דאייעב אע״פ דמתכוין להזיק [ה] מדמשיב ליה גבי אחריני: רבי

מסורת הש״ס

[א] לקמן כד:, [ב] [לקמן כד:], [ג] ס״ל ל״ג, [ד] [לעיל דף ג.], [ה] ל״ל ול״א והוא כ״מ ולישנא אחרינא, [ו] שיך לעיל במשנה,

גליון הש״ס

גמ׳ צבוע זו אפא. היינו אפצה תוס׳ סנהדרין טו ע״ב ד״ה והכדלס וכ״כ הכד״ק שמואל ח יג יח: **שם דתניא צבוע.** עיין ירושלמי פ״ק דשבת הלכה ג עלה דמתני׳ דלא יצא המיינו:

הגהות הגר״א

[א] תוס׳ ד״ה ונעמס כו׳ לאו בכל כו׳. נ״ב ומתב״ש מולק על זה:

מוסף תוס׳

א. דלא חשיב חצר הניזק והכא היינו ר׳ אלעזר. נ״ש. ב. ר׳ אלעזר ור׳ חסדא. נ״ש. ג. דכי אמר ר״ט דמשונה משלם נזק שלם, מגופו קאמר. תר״מ ור״ש. ד. נר״ש: דלקמן פ״ב מפרש מתניתין דהכא דהשן מועדת לאכולת הראוי לה, כיצד אכלה אוכלין הראויין לה ושתתה משקין הראויין לה משלמת נ״ש אלמא לענין נ״ש. ועי׳ מהדו״ב. ה. דמשמע שהוא כיצא באחרינו. לא״ש.

עין משפט נר מצוה

קעג א מיי׳ פ״ו מהל׳ גזלה וממון הל׳ ה סמג עשין סו טוש״ע ח״מ סי׳ שפט סעיף ו:

קעד ב מיי׳ שם הלכה ח טור ש״ע שם סעיף ח:

קעה ג מיי׳ שם הלכה ה סמג שם טור ש״ע שם סעיף ז ועיין שם בטור:

רבינו חננאל

ושקלינן וטרינן בהא מתני׳ ולא מתוקמא שפיר, ותירצה רבינא הכי חסורי מיחסרא והכי קתני ה׳ תמים הן, ואין משלמין אלא חצי נזק, ואלו הן נגיחה נגיפה נשיכה רביצה בעיטה. ואם הועדו, חמשתן מועדין לשלם נזק שלם מן העליה. ושן ורגל מועדין מתחילתן הן, השן בראוי לה והרגל לשבר כדרך הילוכה. ושור המועד. ושור המזיק ברשות הניזק, מחלוקת ר׳ טרפון ורבנן. והאדם, המזיק. ויש מועדין כיצא באלו, הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס. תניא נמי הכי חמשה תמים הן כו׳. **ולא לרבון,** אמ׳ ר׳ אלעזר אינו מועד לרבון על פכים גדולין, ומשונה היא ומשלם חצי נזק. אבל על פכים קטנים אורחיה הוא ונזק שלם משלם. ואמרי׳ נימ׳ מסייעא ליה (תוספתא פ״א ה״ח) בהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר ולמעך את האדם ואת הבהמה ואת הכלים. ודחי׳ דילמ׳ מן הצד הוא אורחיה דהוא היפוך מיתהפכת כעין חיכוך שדרך הבהמה להתחכך בצדדיה, אבל לרבץ על הכלים לא. **ואסיק׳,** איבא דרמי להו מירמא ופריק ר׳ אלעזר מתני׳ דתני תם בפכים גדולים, מתניתא דתני מועדת בפכין קטנים. **מפירוקיה** דרב יוסף שמעינן דנפרזא וצבוע תרוייהו אפא נינהו, מיהו נפרזא שם הנקבה וצבוע שם הזכר. **ירושלמ׳** בשבת פ״א (הל׳ ג) ר׳ יוסי בר׳ בון בשם ר׳ זביד אחת לשבע שנים הקב״ה מחליף שלמו ממוחא דרישא מתעבד עקרב ודמעיא סמכא תולעתא דסוסיא מתעבדא אורעי׳ ודתורתא מתעבדא דברי׳, עכברא דטורא מתעבדא חזיר. בר שיזבא דנונא מתעבדא נדל. **דתניא צבוע זכר לאחר ז׳ שנים נעשית ערפד. ערפד לאחר ז׳ שנים נעשית קימוש. קימוש לאחר ז׳ שנים נעשית חייה,** ויש אומ׳ חוח. חייה לאחר ז׳ שנים נעשה שד. שדרו שלאדם לאחר ע׳ שנים נעשה נחש והני מילי בההוא דלא כרע במודים. אמר מר

רבי אלעזר אומר בזמן שהן בני תרבות אינן מועדים. תימה דברים פ"ק דסנהדרין (דף ג. וסס) תנן המלי והזאב והדוב כו' ר"מ אומר כל הקודם להורגו זכה ומפרש ר' יוחנן בגמ' (שם טו:) אע"פ שלא המיתו דאין להם תרבות ואין להם בעליס[א] ואור"י דהכא גרסינן ר' אלעזר שהוא[ב] אחר ר' מאיר והתם גרסינן ר' אליעזר שהוא קודם ר' עקיבא דקתני בתריה ר' עקיבא אומר מיהו אכתי קשה דהתנן והנחש מועד לעולם אליבא דר"ע והתם מפרש ריש נקיים והוא שהמיתו אבל לא המיתו לא קסבר יש להם תרבות ויש להם בעליס אפי' אנחש ואומר ר"מ דהתם בקשורים בשלשלאות כגון אדי בגוהרקי שלו דבעינן זה יש להם תרבות [ואין להם להרגם אא"כ המיתו[ג] ותרבות דהכא היינו שגילגל בציתו] ועוד יש לחלק דוקא לענין זה יש להם תרבות שאין להם להרגם כל הקודם אא"כ המיתו אבל לענין אם הזיקו לשלם נזק שלם או לא בהא לא חייבי מידי אם חציב תרבות שלהם תרבות: **והוא דלא כרע במודים.** לפי שמצוה לכרוע וכי זקיף זקיף כחוא כדאשכחן ברב ששת במסכת ברכות (דף יב: וסס) מדה כנגד מדה ועשה נחש זהו עושו שגאגי הוא לו במה שנעשה נחש: גליון. ויש מפרשים[ד] משום דאמרינן במדלש[ה] שיש עגל בשדרו של אדם שממנו עולר לעתיד לבא ואותו עגל חזק וקשה כל כך שאין האש יכול לשורפו והשתא כשאותו עגל נעשה נחש אינו מי לעתיד לבא ואין סברא לומר שיהא עוגל גדול כל כך בשביל עון זה דהא כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא[ו]:

דרם ואבל. פירוש שאוכל אחייס כדאמרינן בפרק אלו עוברין (פסחים דף מט: וסס) [ז] מה אדי דורס ואוכל ואינו ממתין עד שימות אף עס האדם כו':

והתניא וכן חיה. תימה ולוקמה בזאב דאורחיה לטרוף וי"ל דהיה שתם קתני בין באדי בין בזאב ולא הוה אלי לשנויי דכרבי טרפון אתיא דאמר (לעיל יד.) משונה קרן באחר הניזק נזק שלם משלם מדקתני לה גבי תולדה דשן דתמיק: **כי תניא מתניתא בארי תרבות ואליבא דר' אלעזר.** לא נקט ר' אלעזר לאפוקי רבנן אלא לרבותא נקטיה וה"ק דלא תימא משום דאורחיה לטרוף אמשלמא נ"ש דאפילו בארי תרבות אליבא דר' אלעזר דודאי לא אורחיה הוא איכא לאוקמי דאייעד דאמר כדמפרש ואזיל ומאותו הטעם שיתחייב לר' אלעזר יתחייב לרבנן ועוד י"ל דדוקא מוקי לה כרבי אלעזר משום דחיה שתם קתני בין בארי בין בזאב ולר' אלעזר כיון דהוו בני תרבות אלו אורחייהו לטרוף וחייבי תרוייהו דאייעד אבל לרבנן אלו בני תרבות נינהו ואורחיה דזאב לטרוף כי לא אייעד נמי משלם נ"ש וזהו דוחק להעמיד הברייתא לגדיים זאב בלא אייעד ואדי באייעד וא"ת ולמאי דס"ד השתא דהוי תולדה דקרן אמאי נקט בברייתא שבנכסו בחצר הניזק וי"ל משום דאיכא מחוז לקדמותו והוי שן דפטור ברה"ר: **שחשדוהו** בזונה. דירמיה כהן הוה וזונה אסורה לכהן: **אפילו** בשעה שעושין צדקה. ול"ג ישראל דאמנסי (ח) ענתות קאי: **לפניך** זו צדקה. שנאמר והלך לפניך לדקן (ישעיה נח): **שהושיבו** ישיבה על קברו. לפי שהרבה תורה בישראל כדאמרינן בחלק (סנהדרין דף לד: ע"ש) שבדקו מדן עד באר שבע ולא מצאו איש ואשה תיעוק ותיעוקת שלא היו בקיאים בטומאה וטהרה ולא על קברו ממש אלא ברחוק ארבע אמות דליכא לועג לרש:

אף הנחש. מדקתני אף מכלל דלר' אלעזר הוו אינך מועדין: **והא אנן תנן ר' אלעזר אומר.** נחש הוא מועד אבל המי לא: **דרם.** שלא הרגה אלא מחייס אכלה פטור דאורחיה הוא ושן ברה"ר פטור: **טרף.** שהרגה ואכלה: **חייב.** דלאו אורחיה היא ותולדה דקרן הוא ומשלם חצי נזק ברה"ר: **בדי גורותיו.** די מאכל גורותיו ילדיו. אלמא טורף הוא: ומשני **בשביל גורותיו.** אורחיה להרוג ולהביא ולהגיע אבל לטרוף ולאכול הוא עצמו כי האי לאו אורחיה: וקפדיך **והכתיב ומחנק לנבאותיו.** אלמא אורחיה להרוג. ומשני בשביל לנבאותיו: **והכתיב וימלא טרף חוריו** ומשני **בשביל חוריו.** אורחיה להרוג ולהביא לחוריו ולהגיע אבל לאכול מיד לאחר הריגה כי הא דשמואל לאו אורחיה הוא: **טרפה בהמה.** והרגתה ואכלה הכשר: **משלם נזק שלם.** מדמשלמת בחצר הניזק נזק שלם מכלל דאורחיה הוא ומולדה דשן היא וברה"ר לא יפטר: **להניח.** להגיע אורחיה להרוג: **ועוד דשמואל נמי.** דאמר טרף ואכל חייב אמאי חייב דאלמא הכי הוא דטרף על מנת להגיע ונמלך ואכל ליפטר: ה"ג **אמר רב נחמן לדדין קתני טרפה והניחה או דרסה ואכלה משלמת נזק שלם.** כלומר הא דקתני בריית טרפה בהמה ואכלה בשר תרי מילי נינהו טרפה בהמה והניחה או אכלה בשר על ידי דריסה משלם נזק שלם: **רבינא אמר.** לעולם אורחיה הוא לטרוף ולאכול ושמואל דמחייב ליה ברה"ר באדי תרבות כו' אליבא דר' אלעזר: **אי הכי אפי' דרס נמי לחייב אלא.** ודאי דרבינא לא אדשמואל אתמר אלא אי איכא לאוקמא דלדרבינא אמתניתא הוא דמוקמת ליה והכי קאמר רבינא הא דקתני מתניתא נזק שלם לאו משום דאורחיה לטרוף דאפי' באדי תרבות נמי מתוקמה: ופרכינן מתניתא נמי היכי איתא לדרבינא אדי נזק בעי לשלומי: **אי הכי.** דאולדה דקרן היא אדמתני להא מתניתא (לקמן דף יט:) גבי תולדה דשן גבי תולדה דקרן ליתני: **מתני' מן העלייה.** ואפי' אין הנוגח שוה שיעור הנזק דבמועד כתיב [שמות כא] ישלם שור תחת השור ולא כתיב ביה דמגוף הנוגח יפרע: **גמ' ויקברוהו במעלה וגו'.** בחזקיה כתיב בספר דברי הימים: **וישכיבוהו במשכב.** בחאסא מלך יהודה: **זוי זוי.** מיני מיני בשמים הרבה כדמתרגמינן למיניהו לזוהי (בראשית ה): **כי כרו שוחה לנדני.** בירמיה הנביא כתיב: **עלסם עלי למות.** דאשתא אים אית ביה חיוב מיתה אבל בזונה פטורה ליכא מיתה: **וכבוד עשו לו במותו.** בחזקיה כתיב: **ישיבה.** תלמידים לעסוק שם בתורה: **שלשה.** ימים הושיבו שם ישיבה: וחד

רבי אלעזר אומר אף הנחש והא אנן תנן ר' אלעזר אומר בזמן שהן בני תרבות אינן מועדים והנחש מועד לעולם תני נחש אמר שמואל ארי ברה"ר דרס ואכל פטור טרף ואכל חייב דרס ואכל פטור כיון דאורחיה למידרס הוה ליה כמו שאכלה פירות וירקות דהוה ליה שן ברשות הרבים ופטור טרף לאו אורחיה הוא למימרא דטריפה לאו אורחיה הוא והכתיב [1]אריה טורף בדי גורותיו בשביל גורותיו ומחנק ללבאותיו בשביל לבאותיו וימלא טרף חוריו בשביל חוריו ומעונותיו טריפה בשביל מעונותיו והתניא [ט]א[י]וכן חיה שנכנסה לחצר הניזק טרפה בהמה ואכלה בשר משלם נזק שלם הכא במאי עסקינן שטרפה להניח הא אכלה קתני בשנמלכה ואכלה מנא ידעינן ועוד דשמואל נמי דלמא הכי הוא אמר רב נחמן בר יצחק לצדדין קתני שטרפה להניח או דרסה ואכלה משלמת נזק שלם רבינא אמר כי קאמר שמואל בארי תרבות ואליבא דרבי אלעזר דאמר לאו אורחיה אי הכי אפי' דרסה נמי ליחייב אלא דרבינא לאו אשמואל אתמר אלא אמתניתא כי תני מתניתא בארי תרבות ואליבא דר' אלעזר דאמר לאו אורחיה א"ה ח"נ בעי לשלומי דאייעד א"ה מאי האי דקתני לה גבי תולדה דשן גבי תולדה דקרן בעי למיתנייה קשיא: **מתני'** [כ]מה בין תם למועד אלא שהתם משלם חצי נזק מגופו ומועד משלם נזק שלם מן העלייה: **גמ'** [כ]מאי עלייה אמר רבי אלעזר במעולה שבנכסיו וכן הוא אומר [2]וישכב חזקיהו עם אבותיו ויקברוהו במעלה קברי בני דוד ואמר ר' אלעזר במעלה אצל מעולים שבמשפחה ומאן נינהו דוד ושלמה [3]ויקברוהו בקברותיו אשר כרה לו בעיר דוד וישכיבוהו במשכב אשר מלא בשמים וזנים מאי בשמים וזנים רבי אלעזר אמר זיני זיני ר' שמואל בר נחמני אמר בשמים שכל המריח בהן בא לידי זימה: [4]כי כרו שוחה ללכדני ופחים טמנו לרגלי רבי אלעזר אמר שחשדוהו מזונה ר' שמואל בר נחמני אמר שחשדוהו מאשת איש בשלמא למ"ד שחשדוהו מזונה היינו דכתיב [5]כי שוחה עמוקה זונה אלא למ"ד שחשדוהו מאשת איש מאי [ז]שוחה אטו אשת איש מי נפקא מכלל זונה בשלמא למ"ד שחשדוהו מאשת איש היינו דכתיב [6]ואתה ה' ידעת את כל עצתם עלי למות אלא למאן דאמר שחשדוהו מזונה מאי למות שהשליכוהו לבאר טיט [ח]דרש רבא מאי דכתיב [6]יהיו מוכשלים לפניך בעת אפך עשה בהם אמר ירמיה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם אפילו בשעה שעושין צדקה הכשילם בבני אדם שאינן מהוגנים כדי שלא יקבלו עליהן שכר: [2]וכבוד עשו לו במותו מלמד שהושיבו ישיבה על קברו פליגי בה ר' נתן ורבנן חד אמר שלשה וחד

עין משפט נר מצוה

קעו א מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון הלכה ז סמג עשין קו טוש"ע ח"מ סימן שצא סעיף ו:
קעז ב מיי' שם פ"א הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שפט סעיף ט:

רבינו חננאל

רבי אלעזר אף הנחש. ומקשי' קימ"ל לן (עפ"י ירושלמי שבת פ"ב ה"ג, שם פי"ט הל' ג) דלא קתני אף אלא דהוא מודה על קמייתא. התנן ר' אלעז' אומ' בזמן שהן תרבות אין מועדין, הא אם אינן תרבות מועדין הן. ופרק' תני הנחש, כדתנן (לעיל טו. ב) והנחש מועד לעולם. **אמ' שמואל ארי ברשות הרבים דרס ואכל פטור, טרף ואכל חייב.** פי' אם הכה זה הארי הבהמה בידיו ומתה באירס שלו, אכלה פטור שכן דרכו בעת שרודה לאכל (ראה פסחים מט. ב), וקיימ"ל לן (לעיל ה. ב) שן ברשות הרבים פטור. אבל אם טרף בפיו ובשיניו והמית הבהמה חייב, ואע"פ שאחרי כן אוכל וישב, ששינה ודינו כדין הקרן ברשות הרבים, דבהדיא תנינן דרך הארי לדרוס ודרך הזאב לטרוף, דתניא (ב"מ צג. ב) רועה שהניח עדרו ובא זאב וטרף ארי ודרס כו'. **ואקשי' על שמואל והכתי'** (נחום ב. יג) אריה טורף בדי גורותיו. ופירק בשביל גורותיו, כלומ' אין רצונו (לוכל) [לאכול] אלא להמית ולהאכיל לבניו, וכן שאר הפסוק. והתניא (לקמן יט. ב) וכן חייה שנכנסה לחצר הניזק וטרפה ואכלה משלם נזק שלם. ופירק ר' נחמן בר יצחק טרפה והניחה ונמלכה, ודרסה ואכלה משלם נזק שלם. **רבינא אמ' כי אמ' שמואל בארי תרבות.** ונדחת, ואמ' אלא מתניתא בארי תרבות ואליבא דר' אלעזר דאמ' לאו אורחיה הוא משונה הוא. ואקשי' והא קיימ"ל לן (יט, ב; פר' ר"ח כב, א) משונה בחצר הניזק לרבות חצי נזק. ופריק, דאייעד. ותוב אקשי' עליה אי הכי הא דקתני לה גבי תולדה דשן ותנינן בכיצד השן מועדת (לקמן יט, ב) ת"ר כיצד השן מועדת לאכל את הראוי לה כו', גבי תולדה דקרן בעי למיתניה, קשיא. **פיס' מה בין תם למועד שהתם משלם חצי נזק מגופו ומועד משלם נזק שלם ומן העלייה.** מאי עלייה אמ' ר' אלעז' מעולה שבנכסיו. **במעלה קברי בית דוד** (דברי הימים ב לב. לג), **אמ' ר' אלעזר אצל המעולין שבמשפחה, ומאי נינהו דוד ושלמה. וכבוד עשו לו במותו** (דברי הימים שם), אמר רב זה חזקיה מלך יהודה שהושיבו ישיבה על קברו. ואינו. **דבר גדול,** להושיב ישיבה בקבר אדם גדול ותפילין בראשיהן.

מסורת הש"ס

א) אריה טורף בדי גרותיו המחנק ללבאתיו וימלא טרף חוריו ומעונתיו טרפה: נחום ב יג
2. וישכב יחזקיהו עם אבותיו ויקברהו במעלה קברי בני דויד וכבוד עשו לו במותו כל יהודה וירושלם וימלך מנשה בנו תחתיו: דברי הימים ב לב לג
3. ויקברהו בקברתיו אשר כרה לו בעיר דויד וישכיבהו במשכב אשר מלא בשמים וזנים מרקחים במרקחת מעשה וישרפו לו שרפה גדולה עד למאד: דברי הימים ב טז יד
4. השמע זעקה מבתיהם כי תביא עליהם גדוד פתאם כי כרו שוחה ללכדני ופחים טמנו לרגלי: ירמיהו יח כב
5. כי שוחה עמקה זונה ובאר צרה נכריה: משלי כג כז
6. ואתה יי ידעת את כל עצתם עלי למות אל תכפר על עונם וחטאתם מלפניך אל תמחי ויהיו מכשלים לפניך בעת אפך עשה בהם: ירמיהו יח כג

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אפילו וכו' ענתות קאי. נ"ב וכן פי' רש"י בב"ב דף ט ע"ב:

מוסף רש"י

שהתם משלם חצי נזק מגופו. אינו גונב אלא מגוף השור ואם אין בו כדי אלו מקו יפסיד המוסר (כתובות מא. ולעיל טז.) דכתיב ואלו את כספו (לעיל טז.). **מן העליה.** אם אינו שוה כנגד כל הנזק נוטל נכסים מגיהו (שם) מן המעולה שבנכסי מזיק, דגבי אם כתיב ואלו את כספו, מגופו, ובמועד כתיב שלם ישלם שור (כתובות מא.), יהיו מוכשלים לפניך. **את מאשי בעתות היה מקולל,** שהיו מנקשין נפשו (ב"ב ט:).

מוסף תוס'

א. והכא משמע דר"א סבר יש להם תרבות. ר"ש. ב. מתוס' סנהדרין טו ע"ב ד"ה וי"י: שמזכירו. ג. אפי' נחש. תוס' סנהדרין שם. ד. שזהו עונש שעל ידי כך אין לו תחית המתים. ר"ש. ה. אלא הוא נעשה נחש לזמן מרובה ובזמן הוא לו. ר"ש.

תורה אור השלם

1. אריה טרף בדי גרותיו המחנק ללבאתיו וימלא טרף חוריו ומעונתיו טרפה:
2. וישכב יחזקיהו עם אבותיו ויקברהו במעלה קברי בני דויד וכבוד עשה לו בעיר דויד וישכיבהו במשכב אשר מלא בשמים וזנים מרקחים במרקחת מעשה וישרפו לו שרפה גדולה עד למאד:
3. השמע זעקה מבתיהם כי תביא עליהם גדוד פתאם כי כרו שוחה ללכדני ופחים טמנו לרגלי:
4. כי שוחה עמקה זונה ובאר צרה נכריה:
5. ואתה יי ידעת את כל עצתם עלי למות אל תכפר על עונם וחטאתם מלפניך אל תמחי ויהיו מכשלים לפניך בעת אפך עשה בהם:
6. ארבעה אבות הם ארבעה אבות הנזקין שור ובור ומבעה והבער אש ואדם חבר:
7. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
8. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
9. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
10. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
11. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
12. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
13. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
14. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
15. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
16. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
17. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
18. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
19. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
20. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
21. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
22. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
23. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
24. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
25. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
26. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
27. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
28. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
29. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
30. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
31. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
32. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
33. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
34. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
35. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
36. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
37. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
38. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
39. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
40. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
41. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
42. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
43. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
44. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
45. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
46. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
47. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
48. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
49. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
50. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
51. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
52. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
53. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
54. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
55. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
56. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
57. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
58. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
59. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
60. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
61. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
62. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
63. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
64. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
65. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
66. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
67. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
68. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
69. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
70. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
71. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
72. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
73. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
74. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
75. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
76. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
77. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
78. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
79. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
80. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
81. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
82. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
83. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
84. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
85. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
86. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
87. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
88. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
89. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
90. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
91. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
92. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
93. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
94. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
95. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
96. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
97. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
98. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
99. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם
100. ומלא ינתו דוד ושלמה וכבוד עשו לו במותו: דברי הימים שם

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

וחד אמר שבעה. יומיס: **זה חזקיה מלך יהודה.** ליסנא דס"ס הוא ולא לאסמוערינן דזהו חזקיה דהאי קרא בחזקיה כתיב אלא אגב אורחיה דמפרש מאי כבוד עשו לו במותו נקיטו ואמר הכי: **חנוני כפף.** כמו וחללה נעלו (דברים כה) שקרעו בגדייהס עד שנראו כתפייהס: **והאידנא מפקינן.** ספר תורה קמי גברא רבה: **אנוחי.** על מטתו לא מנחינן: **כי הוה עייל לבית הכסא.** כלומר זימנא חדא כי הוה עייל לבית הכסא אמר לן הכי קיים אמרינן לימד לא אמרינן ולימד אמרו לחזקיה והאידנא לא משום כבודו דחזקיה דלימד עדיף מקייס: **מביא לידי מעשה.** אלמא מעשה עדיף: **למיגמר.** לעלמו מעשה עדיף אבל לאגמורי לאחריני עדיף ממעשה הלכך לימד לא אמרינן: **זורעי.** היינו לדקה ומסך כדמפרש לקמיה: **לנחלם שני שבטים.** דהכי משמע רגליכם ישולחו בנחלת השור והחמור יוסף ויששכר: **בנוס לעדה עלי שור.** היינו כילה: **חמור גרס.** מתרגמא עתיר בנכסין: יוסף איקרי שור בכור שורו הדר לו (דברים לג):

הדרן עלך ארבעה אבות

ביצד הרגל מועדת. כלומר במה הרגל מועדת: **בדרך הלוכה.** כלומר בכך היא מועדת שמבטת דרך הלוכה: **הבהמה מועדת בו'.** קפריך בגמ' [ע"ב] היינו רגל היינו בהמה הא תנא ליה לשבר דרך הלוכה: **היתה מבעטת.** שינוי הוא זה ותולה דקרן (ה) הלכך חלי מק ומו לא: **או שהיו צרורות מנשוין בו'.** אע"ג דלאו שינוי הוא אלא אורחיה הוא אפ"ה מ"ג ומו לא דהלכתא גמירי להו ובדרשות הניזק קאמר דברה"ר פטור כדאוקימנא ברישא פ"ק (דף ג:) לצרורות תולה דרגל לפוטרו בר"ה: **ונפל על רגלי אחר: ראשון.** נזקי רגל הן ומשלמת כולה ואחרון ע"י צרורות נשבר הלכך חלי נזק: **דגיל קשור ברגלו.** כל דבר הנקשר ברגל המרגגול קרי דגיל. ואית דגרסי דלי: **מהדס.** מרקד: **משלם חלי נזק.** דדגיל היינו צרורות כדמפרש בגמ' [יט:] דלדייה אדווי. הידוס נמי כגון שהתיז והצרורות שברו את הכלים:

גמ'

חצי נזק [1]**התרנגולין מועדין ברגליו** [2]**או שהיה מהדס ומשבר את הכלים משלם חצי נזק:**

ואי אדסליק הא תנינא ושור המזיק ברשות הניזק והאדס בסוף [1] ואומר ר"י ודאי אדפתא ביה קאי ושן ורגל כחד שיביי משום דשוין בהלכותיהן ומחד קרא נפקי ומשום דתנא רגל בתר שן נקט הכא רגל ברישא דסליק מינייה:

הבהמה מועדת. אית דגרס והבהמה בור"ו [1] וה"פ כילד העדאה דרגל [2] לשבר דרך הלוכה פי' דרך הלוכה היא העדאתה [3] וכן בסיפא גבי שן אבל קשה לר"י מה חידש כאן שלא שנאה בפרק קמא [4] ונראה לר"י דל"ג בור"ו וה"פ כילד הרגל מועדת לשבר דרך הלוכה שאמר בפרק קמא (דף טו:) הבהמה מועדת כו' ומ"מ דייק בגמרא שפיר היינו רגל היינו בהמה דהרגל מועדת והבהמה מועדת הכל אחד: **היתה מבעטת.** [5] אגב דשוה לצרורות [6] נקט לה הכא: **דרסה על הכלי.** [7] אור"י דאיעטריך לאשמועינן דסל"ל דמשונה הוא כיון דדרסה כ"כ בחזק שיעור השבר על כלי אחר ושברו ומסתמא להזיק נתכוונה [8]:

שלשים וששה אלף. לו בגימטריא הכי הוי: **והלא לפני אחאב עשו בן.** שעשו לו הספד גדול כדאמרינן במגילה (דף ג. ושם) כמספד הדרימון בן טברימון כדמתרגמינן כמספד אחאב בן עמרי דקטיל יתיה הדרימון בן טברימון ובמלחמה היה שהיו שם עם רב וכולן ספדו עליו ואע"ג דכתיב (מלכים א כב) ויעבור הריגה במחנה ואמרינן (סנהדרין דף נט:) באבוד רשעים ריגה באבוד אחאב בן עמרי ריגה הייינו בלדיקים שבדור אבל עבדיו ואוהביו היו מספידין אותו:

אלא שהניחו ס"ת על מטתו.

ואע"ג דכתי' בתרא דמ"ק (כה.) גבי רב הונא משמע דאסור לעשות כן משום דאסור ליגע ע"ג מטה שס"ת מונחת עליה והתקומן רבה (מנחות דף נג:) איכא פלוגתא דאמוראי ליכא למיפרך מדר' נחמיה דהכא דשאני חזקיה דהוה גדול בתורה ומעשים טובים ביותר: **והאמר** מר גדול למוד תורה שמביא לידי מעשה.

פי' בקונטרס אלמא מעשה עדיף [א] וקשה לר"ת דאדרבה מהכא דייק סס"ק דקדושין (דף מ: ושם) למוד גדול ממעשה גבי זקנים שהיו מסובין בעליית בית נתזה בלוד ונשאלה שאילה זו בפניהם למוד גדול או מעשה גדול ונתנו כולם ואמרו למוד גדול שמביא לידי מעשה ואומר ר"ת דה"פ והאמר מר שלמוד מביא לידי מעשה וכיון שאנו אומרים קיים הרי אנו אומרים שלמד דאי לא שלמד היאך קיים שהלמוד מביא לידי מעשה [ב] ולא מסיק אדעתיה שאתא לאחלק בין למד לגימד [ג] ומשני הא [ד] לאגמורי [דלימוד] ודאי לא אמרינן דהא ודאי עדיף שמביא את הרבים לידי מעשה כשמלמדם ובשאלתות דרב אחאי גאון [ו] ל"ג קיים אמרינן לימד לא אמרינן אלא גרס ומנא תפילין והדר אמר לן ותו לא ופריך גמרא והיאך הוה מנח תפילין תחלה קודם שהיה אומר לשם השמעתתא והא למוד גדול ממעשה ומשני הא לאגמר הא לאגמורי דליגמר נפשיה למוד גדול שמביא לידי מעשה אבל לאגמורי לאחרים לא עדיף ולפיכך היה מניח תפילין תמילה [ז]:

הדרן עלך ארבעה אבות

ביצד הרגל מועדת. אמתניתין דס"ק (דף טו:) קאי [ה] ותימה אי אדפתא ליתני כילד השן ברישא דלא אמרינן דהא אגב דשוה לצרורות [ו] נקט לה הכא: **דרסה על הכלי.** [ז] אור"י דאיעטריך לאשמועינן דסל"ל דמשונה הוא כיון דדרסה כ"כ בחזק שיעור השבר על כלי אחר ושברו ומסתמא להזיק נתכוונה [ח]:

ביצד הרגל מועדת לשבר בדרך הלוכה, הבהמה מועדת להלך כדרכה כו'.

א) [מי הוה נפיק כ"ס גירסת השאלתות פר' לך לך], **ב)** מגילה ס. קדושין מ: ספרי פ' עקב, **ג)** ע"ז ה: ע"ש, **ד)** [לקמן פב. ע"ז ה:], **ה)** [לקמן יט.], **ו)** [פ' לך לך סימן ז], **ז)** [עי' תוספות קדושין מ: ד"ה לימוד],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה היתה וכו' דקרן היא לכך:

מוסף רש"י

שהלימוד מביא לידי מעשה. ממלאו שייסס בילו (קדושין מ:).
הדרן עלך ארבעה אבות

מוסף תוס'

א. [ד]מי נחלה במי, קטן נחלה בגדול וא"כ כיון דאמר קיים כ"ש לימד שאינו חשוב כל כך. תוס' קידושין מ ע"ג ד"ה אלמוד. ב. ואת אמרת קיים אמרינן לימד לא אמרינן. תוס' קידושין שם. ג. וה"ה דמסברא הוה מצי למיפרך כיון דקיים מסתמא למד, אלא ניחא ליה טפי לאתויי בהדיא דחזנינן דע"י לימוד בא לידי מעשה. תכ"ת וכ"ת. ד. למיגמר הא לאגמורי, למיגמר לא עדיף ממעשה וכיון דאמרינן קיים הוא הדין למד דהא למד בכל מקום בכלל קיים הוא, אבל. תכ"ת וכ"ת. ה. ומפרש המועדין. כ"פ. ו. [ו]ניתני אדם שהוא אחרון. כ"פ. ז. ומתניתין תרתי קתני. רשב"ם. ח. והוא משיב. מאירי. ט. [כלומר] בזמן שמשברת דרך הילוכה בלא כוונה אחרת אלא שבהילוכה דורסת על הכלי ושוברתו, אבל אם היתה כוונתה להזיק אין זה רגל אלא קרן. מאירי. [וקתני נמי] וכן הבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבור. רשב"ם. י. דהתם נמי כי הא תנינן בלא גרוע ותוספת, הרגל מועדת לשבור בדרך הילוכה. רשב"ם. יא. תימא, תנינא חדא זימנא לעיל בפ"ק הבהמה אינה מועדת לא לבעוט וכו', ועוד קשה דהכא נחית לפרושי תולדה דרגל וקתני ביעוט דהוה תולדה דקרן, וי"ל. כ"פ. יב. לחצי נזק. כ"פ. יג. תימא מאי קמ"ל פשיטא דעל הראשון משלם נ"ש דהא רגל מועדת היא להלך כדרכה ולשבר, ועל האחרון ח"נ פשיטא דהיינו צרורות (דתניא בור) [דתנן כבר] במתניתין. כ"פ. יד. ודינו בחצי נזק (בקרן) [כקרן], קמ"ל דמשלם נ"ש ולא אמרינן הכי. כ"פ.

קעה א מיי' פ"ח מהל' תש"ש הלכה ג סמג עשין יב טוש"ע י"ד סימן רמו סעיף יח:
א ב ג מיי' פ"ח מהל' נזקי ממון הלכה ה סמג עשין מז טוש"ע מ"מ סימן שפט סעיף ח וסעיף ו וסימן שלז סעיף ח:
ב ד מיי' שם פ"ב הלכה ג סמג שם טוש"ע מ"מ סימן שלז סעיף ג:
ג ה מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ה:
ד ו מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף י:

תורה אור השלם

1. אַשְׁרֵיכֶם זֹרְעֵי עַל כָּל מָיִם מְשַׁלְּחֵי רֶגֶל הַשּׁוֹר וְהַחֲמוֹר: ישעיהו לב כ
2. זִרְעוּ לָכֶם לִצְדָקָה קִצְרוּ לְפִי חֶסֶד נִירוּ לָכֶם נִיר וְעֵת לִדְרוֹשׁ אֶת יְיָ עַד יָבוֹא וְיוֹרֶה צֶדֶק לָכֶם: הושע י יב
3. הוֹי כָּל צָמֵא לְכוּ לַמָּיִם וַאֲשֶׁר אֵין לוֹ כֶּסֶף לְכוּ שִׁבְרוּ וַאֲכֹלוּ וּלְכוּ שִׁבְרוּ בְלוֹא כֶסֶף וּבְלוֹא מְחִיר יַיִן וְחָלָב: ישעיהו נה א
4. בֶּן פֹּרָת יוֹסֵף בֶּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן בְּנוֹת צָעֲדָה עָלֵי שׁוּר: בראשית מט כב
5. יִשָּׂשכָר חֲמֹר גָּרֶם רֹבֵץ בֵּין הַמִּשְׁפְּתָיִם: בראשית מט יד
6. בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ וְקַרְנֵי רְאֵם קַרְנָיו בָּהֶם עַמִּים יְנַגֵּח יַחְדָּו אַפְסֵי אָרֶץ וְהֵם רִבְבוֹת אֶפְרַיִם וְהֵם אַלְפֵי מְנַשֶּׁה: דברים לג יז
7. וּמִבְּנֵי יִשָּׂשכָר יוֹדְעֵי בִינָה לְעִתִּים לָדַעַת מַה יַּעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁיהֶם מָאתַיִם וְכָל אֲחֵיהֶם עַל פִּיהֶם: דברי הימים א יב לג

רבינו חננאל

ור' נחמיה אמ' שהושיבו ספר תורה על מטתו ואמרו קיים זה מה שכתבו בזה. (והאידנא) [והאידנא] מפקינן, ואי מנחי, קיים לא אמרינן. פי' **חלוני כתף** כך שמענו, שמוציא יד אחד מבית הצואר שלו ממקום הקרע כדי שיהא הקרע ברור ונמצא הכתף חלוץ מן החלוק. ר' יוחנן, **קיים אמרי' לימד לא אמרי'. והא אמ' מר גדול תלמוד תורה שהתלמוד מביא לידי מעשה.** ופרק' לא קשיא למיגמר הוא תלמוד גדול שהתלמוד מביאו לידי מעשה, לאגמורי הוא לאחריני מעשה גדול. ש"מ דלמינמ' הוא ולאיעטוקי קמיה רביה טפי עדיף וקדים על לאגמורי הוא לאחרינ'. אמ' ר' יוחנן **כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים זוכה לנחלת שני שבטים,** והן יוסף וישששכר.

הדרן עלך ארבעה אבות

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות